

Sociology of Education

Design and Validation of a Model for Strategies to Enhance Identity Among Lower Secondary School Students

Mina Soltanian¹, Ali Mohebi²*, Ruhollah Karimi Khoyagani³

1. Department of Philosophy of Education, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Department of Psychology and Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
3. Department of Psychology and Educational Sciences, Amin University of Law Enforcement Sciences, Tehran, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** mohebbiarr@yahoo.com

Research Paper	Abstract
Receive: 2025/03/22 Accept: 2025/06/01 Published: 2025/08/17 Keywords: Identity enhancement, skill development, support, lower secondary school students Article Cite: Soltanian, M., Mohebi, A., & Karimi Khoyagani, R. (2025). Design and Validation of a Model for Strategies to Enhance Identity Among Lower Secondary School Students. <i>Sociology of Education</i>. 11(3): 1-17.	Purpose: The aim of this study was to design and validate a model of effective strategies for enhancing the identity of lower secondary school students. Methodology: This study was applied in terms of its objective, exploratory mixed-method (qualitative-quantitative) in terms of data type, cross-sectional in terms of data collection timing, and in terms of method and nature, it employed a meta-synthesis and interview text analysis in the qualitative phase and a descriptive-survey method in the quantitative phase. The statistical population in the qualitative phase and meta-synthesis stage included all theoretical foundations and relevant literature from domestic and international databases, which were analyzed using systematic elimination based on the PRISMA model and purposive non-random sampling. In the content analysis stage, the population consisted of theoretical and practical experts, of whom 15 experts were selected through purposive non-random sampling as participants. The statistical population in the quantitative phase consisted of lower secondary school students in Tehran. A total of 272 students were selected using multistage cluster random sampling based on the sample size calculation for structural equation modeling. The data collection instruments included a systematic literature review in the meta-synthesis stage, semi-structured interviews during content analysis, and two researcher-made questionnaires in the quantitative phase—one derived from the identified indicators to assess internal validity of the model, and another based on the model components to assess external validity. In the qualitative phase, the validity of the meta-synthesis was evaluated using the PRISMA checklist and its reliability through Cohen's Kappa coefficient. For the Delphi and content analysis stages, validity was ensured through alignment with previous studies, expert evaluation, and participant feedback, while reliability was ensured via accurate documentation of the research process and inter- and intra-researcher consistency. In the quantitative phase, content and construct validity were examined, and reliability was confirmed using Cronbach's alpha and composite reliability coefficients. The findings from both the qualitative and quantitative phases confirmed that the instruments used were valid and reliable. Data analysis in the qualitative phase was conducted through thematic analysis (basic, organizing, and global themes) using Maxqda-V2018 software. In the quantitative phase, descriptive and inferential statistics were applied using SPSS-V23 and Smart PLS-V3. Findings: The findings of the study revealed that strategies for identity enhancement include skill development and provision of support. Based on the identified dimensions, components, and indicators, a model of identity enhancement strategies for lower secondary students was developed. Subsequently, the model's internal and external validity was assessed, and the findings indicated that the designed model possessed appropriate validity. Conclusion: The results of this study demonstrate that designing and implementing identity enhancement strategies among lower secondary school students can significantly contribute to increasing self-belief, self-confidence, and a sense of social belonging.

<https://doi.org/10.61838/Soe.11.3.7>

Creative Commons: CC BY 4.0

Detailed Abstract

Introduction

Identity formation among adolescents, particularly those in lower secondary school, plays a pivotal role in shaping their future well-being and social integration. Identity is not only an internal psychological construct but a multidimensional phenomenon encompassing social, emotional, and cultural dimensions. According to (Farahaniyan, 2023), identity comprises a set of distinguishing indicators—material, biological, cultural, and psychological—that separate one individual or group from another. In modern educational contexts, identity becomes increasingly important due to its impact on national solidarity and socio-emotional development. As (Hosseini & Noori, 2023) emphasizes, societies must regulate emotional expressions to avoid social anomie, highlighting identity as a stabilizing force.

Education, particularly through national curricula, is one of the most powerful tools for identity construction. Schools are often the first structured setting where students engage with national, cultural, and social narratives. (Nadernejad et al., 2022) suggests that fostering patriotism and belonging through education promotes social cohesion. Empirical studies affirm the relationship between school environments and identity development. For example, (Hong & Perez, 2024) asserts that identity and learning are interwoven processes, while (Yelland et al., 2024) shows that school activities significantly influence students' sense of belonging and academic identity. Moreover, the teacher-student relationship, as (Du & Qi, 2023) reports, affects future identity through social-emotional competence and academic satisfaction.

Despite increasing interest in identity, research reveals a lack of validated, actionable models specifically designed to enhance identity among middle school students. According to (Akbari, 2020), while Iranian-Islamic identity is emphasized in national education policies, practical strategies within school curricula remain underdeveloped. Curriculum-related studies, such as (Khojasteh et al., 2021) and (Najafi et al., 2022), call for curriculum revisions to address identity challenges and promote religious, cultural, and national coherence. Research from (Shah, 2024) and (Septaria et al., 2024) further highlights the power of culture, art, and science-based learning modules in supporting identity.

Given the critical role identity plays in adolescent development and the gaps in educational strategy, this study aims to design and validate a model for strategies that enhance identity among lower secondary school students. The model focuses on actionable dimensions such as skill development and social support and seeks to provide educators and policymakers with a structured approach to identity-based education.

Methods and Materials

This study adopted an exploratory sequential mixed-methods design. In the qualitative phase, a meta-synthesis of theoretical literature and semi-structured interviews with 15 purposively selected educational experts was conducted. The literature was gathered from national and international databases using the PRISMA framework, and interview data were analyzed via thematic analysis using MAXQDA 2018.

In the quantitative phase, the statistical population consisted of lower secondary students in Tehran. Using a multistage cluster random sampling method, 272 students were selected to complete two researcher-made questionnaires. One assessed internal validity based on qualitative findings, while the other measured external validity aligned with the final model components. The reliability and validity of tools were confirmed using Cronbach's alpha, composite reliability, and content/construct validity indices. Data were analyzed using SPSS v23 and Smart PLS v3 for descriptive and inferential statistics.

Findings

The qualitative analysis revealed two primary strategies for enhancing identity: (1) support and (2) skill development. Under the "support" strategy, themes included creating a safe and inclusive environment, facilitating identity exploration through extracurricular activities, providing culturally responsive curriculum content, and encouraging community and peer support.

The "skill development" strategy encompassed emotional and social skills such as communication, conflict resolution, empathy, and self-awareness. These were fostered through group tasks, discussion forums, and reflective exercises. Positive identity reinforcement and the integration of diverse student backgrounds were also emphasized.

Based on these findings, a conceptual model was developed featuring dimensions, components, and indicators grouped under the two main strategies. Internal validity was confirmed through expert review, logical coherence, and sensitivity analysis. External validity was evaluated through a Delphi survey of 30 educational professionals.

The model demonstrated strong validity scores: internal validity scored a mean of 4.33 with a t-value of 9.50, and external validity had a mean of 4.18 with a t-value of 9.00. Confirmatory factor analysis showed all factor loadings exceeded 0.4, and t-values were above 2.58, confirming significance at the 99% confidence level. The Q^2 test confirmed predictive relevance, and model fit indices indicated excellent structural integrity. Thus, the model was validated both theoretically and statistically.

Discussion and Conclusion

The findings highlight that identity enhancement among lower secondary school students can be effectively approached through strategies focusing on support and skill development. Supportive environments enable students to explore and express their identities without fear of exclusion, which is crucial during adolescence when identity is forming. Creating dialogic and inclusive educational spaces allows students to recognize and respect identity diversity, thereby fostering positive identity construction.

Skill development, particularly in emotional and social domains, emerged as essential for reinforcing identity. These competencies help students navigate interpersonal relationships, resolve conflicts, and build a coherent sense of self within the broader social structure. Activities such as teamwork, peer learning, and feedback systems promote agency and belonging. Furthermore, community involvement—through engagement with families and culturally meaningful projects—amplifies students' connection to their social and national identities.

The study also emphasized the importance of structural and policy-level interventions. Educational programs that are culturally responsive and inclusive lay the groundwork for positive identity formation. Policymakers must therefore prioritize curriculum development that reflects national values while accommodating diverse identity narratives. Such integration supports both individual well-being and social harmony.

These conclusions are in line with previous research. For example, (Hong & Perez, 2024) emphasized the interplay between learning and identity, a finding echoed in this study's identification of skill-building as a core strategy. Similarly, (Yelland et al., 2024) found that school-based activities significantly influence identity formation—a claim validated here through the role of support structures. The present model also aligns with (Du & Qi, 2023), who demonstrated how teacher support and socio-emotional training impact students' future identity trajectories.

A distinguishing strength of this study is its provision of a validated, actionable model tailored to the Iranian educational context. Unlike previous theoretical frameworks that remain descriptive, this model offers practical applications that can be implemented at school and policy levels. By focusing on both internal and external validation, the model provides a comprehensive framework adaptable to various educational settings.

Furthermore, the model's credibility was strengthened through rigorous validation processes. Internal validity confirmed the logical and conceptual soundness of the model, while external validity confirmed its applicability across real-world educational contexts. The high average scores and statistically significant t-values confirm that the model is both robust and generalizable.

In conclusion, this study presents a valuable contribution to the educational literature by offering a comprehensive model for identity enhancement among middle school students. The validated model supports strategic planning in curriculum development, teacher training, and community engagement. Implementing this model can lead to stronger self-concept, increased social belonging, and improved academic and emotional outcomes for students. As such, it stands as a viable tool for policymakers, educators, and researchers seeking to foster positive identity development in adolescent learners.

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

طراحی و اعتبارسنجی الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

مینا سلطانیان^۱، علی محبی^{۲*}، روح‌الله کریمی خویگانی^۳

۱. گروه فلسفه تعلیم و تربیت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. گروه روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

۳. گروه روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

✉ ایمیل نویسنده مسئول: mohebbiarr@yahoo.com

مقاله تحقیقاتی

چکیده

هدف: هدف این پژوهش طراحی و اعتبارسنجی الگوی راهبردهای مؤثر در ارتقاء هویت دانش‌آموزان دوره اول متوسطه بود.

روش‌شناسی: روش پژوهش برحسب هدف، کاربردی، برحسب نوع داده، آمیخته (کیفی-کمی) از نوع اکتشافی، برحسب زمان گردآوری داده، مقطعی و برحسب روش گردآوری داده‌ها و یا ماهیت و روش پژوهش، در بخش کیفی فراترکیب و تحلیل متون مصاحبه و در بخش کمی توصیفی-پیمایشی بود. جامعه آماری در بخش کیفی و مرحله فراترکیب، کلیه مبانی نظری و پیشینه مرتبط پایگاه‌های داده داخلی و خارجی بود که با روش حذف سیستماتیک بر اساس مدل پریزما و همین‌طور روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند، مورد مطالعه قرار گرفتند؛ جامعه آماری در بخش تحلیل محتوا، خبرگان نظری و تجربی بودند که ۱۵ خبره با روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند به‌عنوان مشارکت‌کننده انتخاب شدند؛ جامعه آماری در بخش کمی، دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر تهران بودند که به روش تصادفی خوشه‌ای مرحله‌ای، تعداد ۲۷۲ نفر بر اساس محاسبه حجم نمونه در معادلات ساختاری انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده در بخش کیفی و مرحله فراترکیب، مرور سیستماتیک ادبیات، و در مرحله تحلیل محتوا، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود و در بخش کمی از پرسشنامه محقق ساخته برگرفته از شاخص‌های احصا شده از بخش کیفی برای سنجش اعتبار درونی الگو و همین‌طور پرسشنامه محقق ساخته برگرفته از اجزای الگو برای سنجش اعتبار بیرونی الگو استفاده شد. در بخش کیفی و در مرحله فراترکیب، روایی از طریق چک‌لیست مدل پریزما و پایایی با ضریب کاپای کوهن و همچنین در قسمت دلفی و تحلیل محتوا روایی از طریق همسویی با پیشینه، محققان و مشارکت‌کنندگان و پایایی از طریق ثبت دقیق فرایند پژوهش و همسویی درون و بین محقق بررسی شد. علاوه بر این در بخش کمی روایی با روایی محتوایی و سازه و پایایی با ضرایب آلفای کرونباخ و ترکیبی مورد بررسی قرار گرفت که در هر دو بخش کیفی و کمی یافته‌ها بیانگر روا و پایا بودن ابزار بود. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی تحلیل مضمون (مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر) با نرم‌افزار Maxqda-V۲۰۱۸ و در بخش کمی شامل آمار توصیفی و استنباطی با نرم‌افزارهای Spss-V۲۳ و Smart Pls-V۳ بود.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان دادند که راهبردهای بهبود هویت شامل توسعه مهارت و ارائه حمایت می‌باشد. سپس بر اساس ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه طراحی شد و در نهایت اعتبار بیرونی و درونی الگو مورد بررسی قرار گرفته شد که یافته‌ها بیانگر اعتبار مناسب الگوی طراحی شده بود.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که طراحی و اجرای راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه می‌تواند به‌طور قابل‌توجهی به افزایش خودباوری، اعتماد به نفس و احساس تعلق اجتماعی آنان منجر شود.

دریافت:

۱۴۰۴/۰۱/۰۲

پذیرش:

۱۴۰۴/۰۳/۱۱

انتشار:

۱۴۰۴/۰۵/۲۶

واژگان کلیدی:

بهبود هویت، توسعه مهارت، حمایت، دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

استناد مقاله:

سلطانیان، مینا، محبی، علی، و کریمی خویگانی، روح‌الله. (۱۴۰۴). طراحی و اعتبارسنجی الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه. جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، ۱۱(۳): ۱-۱۷.

<https://doi.org/10.61838/Soe.11.3.7>

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

از بین مفاهیم فارسی، واژه تشخیص می‌تواند معرف خوبی برای اصطلاح هویت باشد. بدین معنی که هویت اصطلاحاً مجموعه‌ای از شاخص‌ها و نشانه‌ها در حوزه مؤلفه‌های مادی، زیستی، فرهنگی و روانی است که موجب شناسایی فرد از فرد، گروه، از گروه یا قومی از قوم دیگر می‌شود. هویت یعنی وجه اختصاصی هر فرد یا گروه. وجه اختصاصی که در من است و در هیچ انسان دیگری نیست، به کسی می‌توان گفت بی‌هویت که هیچ‌چیز مختص به خود نداشته باشد. هویت ملی، یکی از انواع هویت جمعی است. هویت جمعی نیز روش مشترک در نحوه تفکر (ارزش‌ها، اعتقادات، هنجارها، نمادها و رویکردها)، احساسات و تمایلات یک گروه که نوعی احساس تعهد و تکلیف به آن گروه را برمی‌انگیزد. نتیجه این نوع هویت، احساس پایداری، دل‌بستگی و تعهد به اجتماع و گروه است. منظور از پایداری، اعتقاد به هنجارها و ارزش‌های موردپذیرش گروه است و منظور از تعهد، نیز مشارکت در جهت توسعه و تثبیت ارزش‌ها و هنجارها در گروه است (Farahaniyan, 2023).

امروزه داشتن هویت، برای هر فرد و جامعه بسیار حیاتی است. در ارتباط با آموزش مدارس، باید این نکته را دانست که آموزشی که مبتنی بر هویت مردمان کشور باشد، می‌تواند عامل مهمی برای اقتدار ملی و دوری از سرسپردگی باشد. اگر احساسات مردم به کشورشان را از منطری کارکردی مدنظر قرار دهیم وظیفه هر جامعه‌ای است که تظاهرات عاطفی مردمش را تنظیم کند، زیرا عواطف افسارگسیخته می‌تواند سرچشمه دیگری از هرج‌ومرج باشد. برخی از عواطف آشکارا ضروری‌اند؛ برای مثال عشق وفاداری خانوادگی برای تضمین جمعیت کافی ضرورت دارند. هرچند تعیین سطح ضروری و سطح خطرناک عاطفی برای هرکسی دشوار است، اما این امر برای کارکردگرایان ساختاری نیز آشکار است که عاطفه‌گرایی اگر از حد خود خارج شود، تهدیدی برای نظام اجتماعی به شمار می‌آید؛ بنابراین ما به یک بازنگری جدی در مفهوم تعلق به سرزمین و تعلق به آب‌و‌خاک نیاز داریم (Hosseini & Noori, 2023).

جامعه‌ای که وصف ملی را به همراه دارد و در مقام ملت شناخته می‌شود، اتحاد و همبستگی ملی عامل دوام آن به حساب می‌آید. از این‌روست که دولت - ملت‌ها همواره می‌کوشند به روش‌های مختلف و به‌کارگیری ابزارهای مناسب، اتحاد و هویت ملی خود را تقویت نمایند. تحکیم هویت ملی به عوامل مختلفی بستگی دارد که بخش مهمی از آن از طریق برنامه‌های آموزشی و تربیتی تحقق می‌یابد. آموزش و پرورش با افزایش سطح آگاهی‌های عمومی به همگونی و همسانی جوامع منجر می‌شود و نه فقط پیوند میان مردم را استوار می‌کند، بلکه به توسعه و تقویت حس اشتراک در زندگی اجتماعی کمک می‌نماید. بزرگ‌ترین وظیفه‌ی مدرسه، تدریس میهن‌پرستی و رای محدودیت‌های به رسمیت شناخته‌شده از سوی افراد تحت تعلیمش بوده است. مدرسه، ابتدا عاملی برای تحقق جامعه‌پذیری بود. در مدرسه، پیام جامعه‌پذیری به همراه خواندن و نوشتن به مؤثرترین شکل خود ردوبدل می‌شود (Nadernejad et al., 2022).

مرور ادبیات پژوهش حاضر نشان می‌دهد که هویت دانش‌آموزان، به‌ویژه در دوره اول متوسطه، تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل آموزشی، اجتماعی، روان‌شناختی و فرهنگی قرار دارد. مطابق با دیدگاه (Hong & Perez, 2024)، فرآیند یادگیری و توسعه هویت دو مؤلفه درهم‌تنیده هستند که هویت دانش‌آموزان و معلمان را به‌طور متقابل شکل می‌دهند. همچنین، مطالعه (Yelland et al., 2024) با بررسی احساس تعلق و هویت تحصیلی در میان دانش‌آموزان، تأکید می‌کند که فعالیت‌های مدرسه و فضاهای یادگیری می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری یا تقویت هویت ایفا کنند. در همین راستا، (Du & Qi, 2023) نشان دادند که رابطه معلم و دانش‌آموز از طریق میانجیگری شایستگی اجتماعی-عاطفی و رضایت تحصیلی بر هویت آینده دانش‌آموزان اثرگذار است. مطالعات داخلی نیز بر لزوم طراحی برنامه‌های درسی همسو با مؤلفه‌های هویتی تأکید دارند. به‌طور نمونه، (Akbari, 2020) به تبیین مؤلفه‌های هویت ایرانی-اسلامی در منظومه فکری رهبر انقلاب اسلامی پرداخته و بر نقش نظام آموزشی در تقویت این مؤلفه‌ها تأکید دارد. (Khojasteh et al., 2021) نیز با تحلیل چالش‌های هویت ملی در برنامه درسی متوسطه، بر لزوم بازنگری ساختارهای آموزشی به‌منظور رفع خلأهای هویتی تأکید کرده است. افزون بر آن، پژوهش (Najafi et al., 2022) به تبیین مبانی الهیاتی برنامه درسی هویت دینی پرداخته و نقش برنامه‌ریزی درسی هدفمند را در نهادینه‌سازی هویت مذهبی پررنگ دانسته است. از منظر روان‌شناختی، (Farahaniyan, 2023) معتقد است آشنایی دانش‌آموزان با هویت خود در فرآیند آموزش، موجب افزایش خودآگاهی و انسجام روانی می‌شود. همچنین، مطالعه (Hashemian Far et al., 2012) پیوند هویت با دلبستگی ملی را بررسی کرده و تأکید دارد که هویت در بستر تعلق به گروه‌های اجتماعی بزرگ‌تر مانند ملت شکل می‌گیرد. از سوی دیگر، پژوهش (Shah, 2024) با تمرکز بر اجرا و بازنمایی هویت مهاجران پاکستانی، بر نقش هنر و فعالیت‌های فرهنگی در بازتولید و تقویت هویت فردی و اجتماعی تأکید می‌ورزد؛ امری

که با یافته‌های (Septaria et al., 2024) نیز همسوست، چراکه آن‌ها از طراحی مازول‌های یادگیری تلفیق‌شده با مسائل اجتماعی-علمی برای ارتقاء توانمندی‌های استدلالی علمی دانش‌آموزان دفاع می‌کنند. همچنین، پژوهش (Chen et al., 2023) به بررسی تفاوت‌های هویتی میان دانش‌آموزان در رشته‌های مختلف علمی پرداخته و بر اهمیت درک تفاوت‌های فردی در سیاست‌گذاری آموزشی تأکید دارد. یافته‌های (Nadernejad et al., 2022) نیز با تحلیل بازنمایی هویت در کتاب‌های درسی فارسی، نشان از وجود سوگیری‌ها و ضعف‌های رویکردی در آموزش مفاهیم هویتی دارند. درنهایت، مرور پژوهش‌های گذشته نشان می‌دهد که علی‌رغم توجه پژوهشگران به موضوع هویت، هنوز الگویی کاربردی، جامع و اعتبارسنجی‌شده برای بهبود هویت دانش‌آموزان دوره اول متوسطه طراحی نشده است؛ ضرورتی که پژوهش حاضر در راستای آن گام برداشته است.

باوجود تأکیدی که در اسناد بالادستی نسبت به هویت‌یابی و ارزش‌مداری آن شده است و تأکیدات مقام معظم رهبری نسبت به تحکیم هویت ملی (Akbari, 2020)، اما آنچه در برنامه درسی مدارس به‌ویژه مدارس متوسطه مشاهده می‌شود، نبود راهکاری منحصربه‌فرد است که هویت را برای دانش‌آموزان و اشکافی کند و در جهت یافتن هویت درست به ایشان کمک کند. البته در دوره متوسطه، طرح‌هایی مطرح‌شده است برای نمونه، برای علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به ارزش‌ها و آداب‌ورسوم اسلامی و میهنی و احترام به آن‌ها، ایجاد عادت به نظم و پرورش روح همکاری با دیگران، تقویت حس کنجکاوی در برابر محیط اجتماعی، آموزش مهارت‌های سودمند درباره زندگی و هنجارهای اجتماعی برای ایجاد نظم و مسئولیت‌پذیری، رعایت حقوق دیگران و همکاری و تعاون، برنامه درسی متوسطه دروسی را در کتاب‌های درسی در رشته‌های مختلف گنجانده است؛ اما به نظر می‌رسد کافی نیست. این موضوع در دوره ابتدایی بیشتر موردتوجه قرار گرفته است، حال آنکه در دوره متوسطه پرداختن به موضوع هویت‌یابی ضروری‌تر است چراکه یکی از مسائل مهم دوران نوجوانی و جوانی، مسئله خودشناسی است. متأسفانه، همه نوجوانان و جوانان به‌طور کامل موفق به کسب هویت نمی‌شوند و به همین دلیل اغلب این افراد در زندگی فعلی و آینده خود با مشکلات متعدد فردی، اجتماعی و واکنش‌های منفی از سوی اطرافیان روبه‌رو می‌شوند. شاید بتوان یکی از دلایل بحران هویت را در دانش‌آموزان، نبود سازوکار لازم برای آموزش دانست. در مدارس متوسطه بیشتر تکیه بر مطالبی است که با حجم زیاد و کارایی و اثربخشی کم به دانش‌آموزان القا می‌شود و عملاً آنچه در زمینه هویت‌یابی به دانش‌آموزان کمک می‌کند، مدرسه و آموزش‌های آن نیست بلکه دایره دوستان و فضاهای مجازی است که بعضاً نه‌تنها بحران هویت حل نمی‌شود بلکه مشکلات و چالش‌های این حوزه دوجندان می‌شوند و در انتهای دوره متوسطه با دانش‌آموزان سردرگمی مواجه می‌شویم که جبران آن دشوار است.

با توجه به مطالب عنوان‌شده، پژوهش حاضر درصدد آن است تا به موضوع هویت، وضعیتی که نوجوانان در آن هستند و البته بهبود آن بپردازد و آن را به‌طور جامع موردبررسی قرار دهد و با شناسایی عوامل مختلف مرتبط با آن در جهت اعتلای حس هویت‌یابی، دانش‌آموزان را یاری کند و به این سؤال اساسی پاسخ دهد که چه الگویی برای راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه می‌توان طراحی نمود؟

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش نوع پژوهش بر اساس هدف، کاربردی؛ بر اساس نوع داده آمیخته متوالی، بر اساس نوع پارادایم، عمل‌گرا یا ترکیبی (تفسیری و اثبات‌گرایی)؛ بر اساس ماهیت (رویکرد و طراحی) ابتدا از نوع تحقیقات اکتشافی و سپس توصیفی-تحلیلی؛ بر اساس نوع استدلال (منطق اجرا) از نوع تحقیقات مختلط (استقرایی-قیاسی) است زیرا از هر دو نوع استدلال استقرایی (در بخش کیفی و دلفی) و استنتاجی یا قیاسی (در بخش کمی پیمایشی و همبستگی) است.

جامعه آماری مرحله اول بخش کیفی (فراترکیب) شامل کلیه مقالات و آثار علمی در پایگاه‌های داده داخلی و خارجی و همین‌طور اسناد و قوانین موجود در این حوزه است که در این مرحله، ۲۰ مقاله با توجه به فرایند انتخاب مقالات بر اساس دستورالعمل پریزما با روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند انتخاب شد. لازم به ذکر است معیارهای انتخاب مقالات در روش فراترکیب شامل به‌روز بودن و مرتبط با موضوع پژوهش، کیفیت و اعتبار علمی بالا و برگرفته از پایگاه‌های داده داخل و خارج معتبر، دارای روش‌شناسی مناسب و تنوع در دیدگاه‌ها و...؛ علاوه بر این در مرحله دوم (تکنیک دلفی) شامل کلیه مسئولین باسابقه در آموزش و پرورش هستند و با توجه به اینکه حداقل تعداد خبرگان در پانل دلفی معمولاً بین ۱۰ تا ۱۸ نفر در نظر گرفته می‌شود (لینستون و تورو، ۲۰۱۱) که در این پژوهش ۱۵ خبره با روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند انتخاب شدند. لازم به ذکر است، معیارهای انتخاب خبرگان عبارت‌اند از داشتن

حداقل مدرک دکتری و مسئولین آموزش و پرورش تهران مسلط به موضوع هویت و هویت‌یابی که بیشتر از پنج سال در حوزه تربیت، پرورش، مدیریت، سیاست‌گذاری و... سابقه اجرایی داشته‌اند. و همچنین تخصص و تجربه کافی در زمینه هویت و هویت‌یابی نظیر تدوین مقاله، کتاب، طرح پژوهشی و....

در بخش کمی، جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان متوسطه دوره اول شهر تهران است. با توجه به اینکه نظریه‌پردازان برجسته و صاحب‌نظر از جمله کلانین^۱ (۲۰۱۵) در حوزه مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی، حداقل حجم نمونه ۲۰۰ نفر را به عنوان یک قاعده عمومی و مناسب برای مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی پیشنهاد می‌کنند، در این پژوهش با توجه به استفاده از آزمون تحلیل عاملی تأییدی و افزایش تعمیم‌پذیری، ۲۸۲ پاسخ‌دهنده با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد و پرسشنامه میان آن‌ها به صورت آنلاین و حضوری توزیع شد که ۱۰ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن کنار گذاشته شد و عملیات آماری بر روی ۲۷۲ پاسخ‌دهنده انجام شد.

ابزار گردآوری داده در مرحله اول بخش کیفی (فرا ترکیب)، مرور سیستماتیک ادبیات و منابع معتبر علمی است. این فرآیند شامل جستجوی دقیق و هدفمند در پایگاه‌های داده علمی، مقالات، کتب و پایان‌نامه‌های مرتبط با موضوع پژوهش بود. در بررسی روایی محتوایی مرحله فراترکیب مشخص شد، محتوا و مفاهیم مورد بررسی به طور کامل و جامع در ادبیات موجود پوشش داده شده‌اند. برای این منظور مقالات با دقت بالا انتخاب شدند و ابتدا غربالگری صورت گرفت. به منظور غربالگری از نمودار جریان (فرایند جستجو و انتخاب مقالات) برای شناسایی مقالات مناسب در حوزه مورد مطالعه استفاده شد. در این مرحله ابتدا محدودیت‌های اعمال شده به لحاظ قلمروهای زمانی (داخلی و خارجی)، مکانی (پایگاه‌های داده داخل و خارج)، ماهیت پژوهش (سنتز، مروری، کیفی و کمی) و موضوعی (کلمات کلیدی برای جستجو) آورده شد، سپس فرایند غربالگری درشت و ریز صورت گرفت. علاوه بر این نتایج روایی داخلی نشان داد، یافته‌های حاصل از فراترکیب تحت تأثیر عوامل خارجی قرار نگرفته و به درستی تبیین شده‌اند، همچنین از چک‌لیست ۲۷ موردی بر اساس مدل پریزما، تجزیه و تحلیل مستقل توسط پژوهشگر و یک متخصص آمار، ضریب توافق کاپای کوهن، استفاده از معیارهای استاندارد، تکرارپذیری (شفافیت در فرایند روش اجرا)، استفاده از نرم‌افزار MAXQDA به منظور ردیابی دقیق مراحل تحلیل و کدگذاری داده‌ها و در نهایت بررسی، بازخورد و اصلاح کدها توسط خبره مسلط به موضوع جهت شناسایی تناقضات انجام شد. به منظور پایداری در روش فراترکیب نیز از روش‌های ثبت دقیق فرایند پژوهش^۲، همسویی درون محقق^۳ و همسویی بین محقق^۴ استفاده شد. در نهایت می‌توان گفت، یافته‌ها بیانگر پایا و روا بودن داده‌های مرحله فراترکیب بود. علاوه بر آنچه گفته شد در مرحله دوم فاز کیفی (تکنیک دلفی) از کاربرگ دلفی استفاده شد. در این مرحله، از خبرگان خواسته شد که علاوه بر امتیازدهی، هرگونه نظر یا پیشنهادی که در مورد شاخص‌ها دارند را بیان کنند و در صورت وجود، شاخص‌های جدیدی را که به نظرشان مهم است، به انتهای جدول اضافه کنند. به منظور روایی کاربرگ دلفی ابتدا سؤالات به شکلی مناسب طراحی شدند که ساده، واضح و مرتبط باشند. برای این منظور از زبان ساده و مفهومی که به راحتی برای خبرگان قابل فهم باشد، برای طراحی گویه‌های پرسشنامه بسته پاسخ استفاده شد. سپس پیش از اجرای کاربرگ دلفی، از روایی محتوایی با استفاده از فرمول نسبت روایی محتوا^۵ استفاده شد که نتایج بیانگر روایی محتوای کاربرگ به طور کامل و جامع مفاهیم مورد نظر را پوشش می‌دهد. همچنین برای محاسبه پایایی کاربرگ دلفی از پایایی درونی^۶ و زمانی^۷ استفاده شد که در نهایت یافته‌های مرحله دلفی نیز بیانگر روا و پایا بودن کاربرگ دلفی بود.

به منظور گردآوری داده‌ها در بخش کمی از پرسشنامه‌های محقق ساخته، برای سنجش اعتبار درونی (برگرفته از شاخص‌های شناسایی شده بخش کیفی) و بیرونی مدل (برگرفته از مدل نهایی) استفاده شد. مراحل ساخت پرسشنامه اعتبار درونی مدل بدین صورت بود که در ابتدا، به مرور سیستماتیک ادبیات این حوزه در پایگاه‌های داده داخل و خارج و بر مبنای پروتوکول پریزما به عنوان رویکردی استاندارد، پرداخته شد. آنگاه مقالات شناسایی شده با استفاده از

1 - Kline

2 - Audit Trail

3 - Intrarater Reliability

4 - Interrater Reliability

5 - Content Validity Ratio - CVR

6 - Internal Reliability

7 - Test-Retest Reliability

معیارهای مشخصی غربالگری شدند و درنهایت ۲۰ مقاله باقی ماند که این مقاله با روش تحلیل مضمون موردبررسی قرار گرفتند و ابعاد شناسایی شد. آنگاه این عوامل شناسایی شده به عنوان مبنای ایجاد سؤالات کاربرگ دلفی مورد استفاده قرار گرفتند و این شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد با اجماع نظر خبرگان در سه راند نهایی و بومی شد. این پرسشنامه شامل سؤالاتی بود که روایی آن با روایی محتوا و پایایی آن ابتدا در یک گروه آزمایشی ۳۰ نفره اجرا و سپس اصلاحات لازم صورت گرفت و آنگاه پرسشنامه نهایی در میان گروه هدف توزیع شد. پرسشنامه این بخش شامل ۲۱ گویه با طیف اندازه‌گیری لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم بود. به منظور سنجش روایی پرسشنامه حاضر از روایی محتوایی با کمک فرم‌های لاوشه نسبت روایی محتوا^۱ و شاخص روایی محتوا^۲ به کمک ده نفر از خبرگان استفاده شد و در این راستا محتوای پرسشنامه از نظر سؤال‌های اضافی و یا اصلاح سؤال‌ها موردبررسی قرار گرفت و اصلاحات لازم قبل از توزیع پرسشنامه انجام شد. علاوه بر این برای سنجش روایی سازه نیز از دو نوع روایی همگرا و واگرا با کمک نرم‌افزار اسمارت پی ال اس^۳ استفاده شد که یافته‌ها در جدول زیر قابل ملاحظه است. همچنین در این پژوهش پایایی از طریق ضریب آلفای کرونباخ^۴، پایایی ترکیبی^۵ و اومگای مک‌دونالد^۶ محاسبه شد. مقادیر این دو ضریب برای همه متغیرهای پرسشنامه بالای ۰/۷ به دست آمد که نشان‌دهنده پایا بودن ابزار اندازه‌گیری بود. اطلاعات کامل پرسشنامه، ضرایب روایی سازه و همچنین ضرایب پایایی پرسشنامه اصلی در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول ۱. اطلاعات پرسش‌نامه و محاسبه روایی و پایایی ابزار

مؤلفه	آلفای کرونباخ	CR	AVE	MSV	ASV	۱	۲
حمایت	۰/۷۸	۰/۸۷۱	۰/۶۳	۰/۳۸	۰/۳۳	۰/۳۹	-
توسعه مهارت‌ها	۰/۸۲	۰/۸۴۷	۰/۵۹	۰/۲۸	۰/۲۶	۰/۴۸	۰/۵۳

با توجه به جدول فوق می‌توان گفت: پایایی ابعاد مورد تأیید است زیرا آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی بالای ۰/۷ است و همچنین $AVE > 0.5$ است، روایی همگرا مورد تأیید است زیرا $CR > 0.7$ ؛ $CR > AVE$ ؛ $AVE > 0.5$ و همین‌طور روایی واگرا نیز مورد تأیید است زیرا $MSV < AVE$ و $ASV < AVE$. در فاز کیفی به منظور ارائه الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه از روش تحلیل مضمون با نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۲۰۱۸ Analytics Pro استفاده شد. بدین صورت که مضامین و الگوهای مشترک از متون مقالات انتخاب شده و همچنین سؤالات باز کاربرگ دلفی شناسایی و تجزیه و تحلیل شدند. سپس در مرحله دلفی و سؤالات بسته پاسخ از میانگین و انحراف معیار برای ارزیابی نتایج و تعیین میزان توافق بین خبرگان و همچنین ضریب توافق کندال^۷ برای ارزیابی نظرات و توافق خبرگان در مورد اولویت‌ها در خصوص پرسشنامه بسته پاسخ با نرم‌افزار IBM SPSS 16 نسخه Statistics استفاده شد.

در فاز کمی با توجه به هدف پژوهش از روش‌های آمار توصیفی (برای توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی شامل سن، جنسیت، تحصیلات و سابقه کار از درصد فراوانی، جدول و نمودار و همچنین برای توصیف متغیرهای پژوهش از میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی) و استنباطی (از آزمون تحلیل عاملی تأییدی برای اعتبار درونی و تی تک نمونه‌ای برای اعتبار بیرونی) با نرم‌افزارهای IBM SPSS-23 نسخه Statistics سال ۲۰۱۵ و SmartPLS-V3 سال ۲۰۱۶^۸ استفاده شد.

^۱ - CVR

^۲ - CVI

^۳ - Smart-Pls 3

^۴ - α

^۵ - CR

^۶ - McDonald's Omega

^۷ - Kendall's W

^۸ - Partial Least Squares

یافته‌های پژوهش

در این بخش، داده‌های پژوهش با استفاده از روش‌های علمی مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌گیرد که در ابتدا پیش‌پردازش داده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این بخش، به بررسی توصیف آماری داده‌ها در چهار مرحله توصیف آماری ویژگی‌های جمعیت شناختی بخش کیفی و توصیف آماری ویژگی‌های جمعیت شناختی بخش کمی پرداخته می‌شود.

در این پژوهش و در جدول زیر، بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از طریق مصاحبه با مشارکت‌کنندگان توصیف آماری ویژگی‌های جمعیت شناختی بخش کیفی شامل نوع خبره (سازمانی و دانشگاهی)، رشته تحصیلی، سن، جنسیت و تجربه کاری (سابقه شغلی/سابقه تدریس) مرتبط پرداخته می‌شود:

جدول ۲. توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی

متغیر	محل خدمت	فراوانی	متغیر	رشته	فراوانی	متغیر	مقطع	فراوانی	متغیر	سن	فراوانی
محل خدمت	محل خدمت	۶	رشته تحصیلی	فلسفه علم	۱	تحصیلات	دکتری تخصصی	۱۳	سن	پایین‌تر از ۴۵ سال	۳
				فلسفه تعلیم و تربیت	۳					۴۵ تا ۵۰ سال	۴
				جامعه‌شناسی	۵		فوق لیسانس	۲		۵۱ تا ۵۵ سال	۶
				مشاوره و راهنمایی	۲						
				برنامه‌ریزی درسی	۱						
	خبرگان سازمانی	۹		روانشناسی	۱	جنسیت	زن	۶		بالای ۵۵ سال	۲
				تربیتی			مرد	۹	سابقه کار	بین ۱۵ تا ۲۰ سال	۱
				مدیریت آموزشی	۱					بین ۲۱ تا ۲۵ سال	۳
				تاریخ تمدن	۱					بین ۲۶ تا ۳۰ سال	۹
										بالا‌تر از ۳۰ سال	۵

در جدول فوق توزیع فراوانی و درصد ویژگی‌های جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان برحسب محل خدمت، رشته تحصیلی، سطح تحصیلات، جنسیت، سن و سابقه کار قابل مشاهده است.

در این بخش توصیف آماری ویژگی‌های جمعیت شناختی بخش کمی شامل تحلیل و خلاصه‌سازی اطلاعات جمعیت شناختی گروه هدف پژوهش در جامعه آماری است. در این پژوهش، بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از طریق پرسشنامه در جدول زیر به توصیف آماری ویژگی‌های جمعیت شناختی بخش کمی شامل سن، جنسیت، تحصیلات و سابقه کار پرداخته می‌شود:

جدول ۳. توصیف آماری ویژگی‌های جمعیت شناختی مربوط به آزمودنی‌ها (حجم نمونه = ۲۷۲ پاسخ‌دهنده)

ویژگی جمعیت شناختی	طبقه	درصد	فراوانی	بیشترین فراوانی	کمترین فراوانی
سن (سال)	۱۲	۳۲	۸۷	۱۴ سال	۱۲ سال
	۱۳	۳۳	۹۰		
	۱۴	۳۵	۹۵		

پایه	هفتم	۳۱	۸۴	نهم	هفتم
	هشتم	۳۳	۹۰		
	نهم	۳۶	۹۸		
جنسیت	پسر	۵۱	۱۳۹	پسر	دختر
	دختر	۴۹	۱۳۳		

در ادامه به تحلیل سؤال‌های پژوهش حاضر در دو بخش سؤالات کیفی و کمی پرداخته می‌شود.

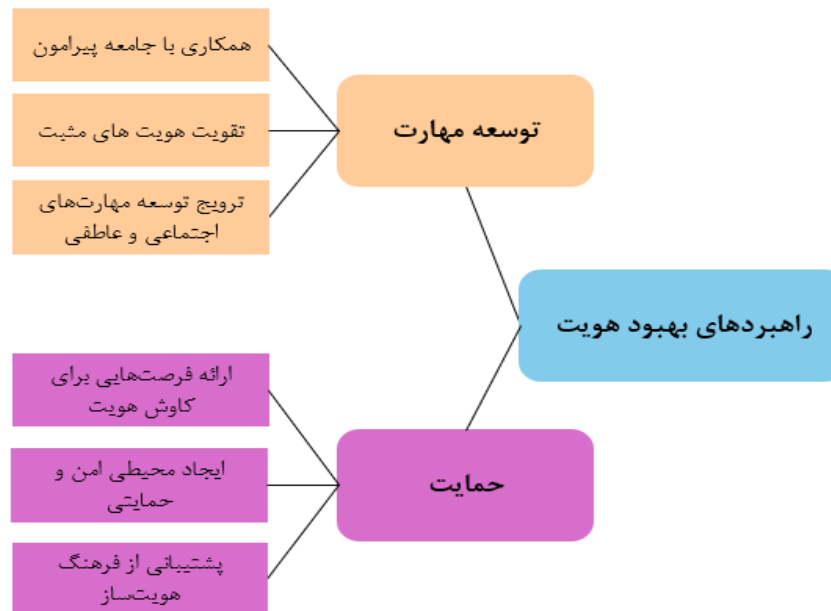
به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از تحلیل مضمون استفاده شد که برای تحلیل‌های صورت گرفته از فرایند کدگذاری که شامل ۳ مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی می‌باشد، برای شاخص‌های موردبررسی در فراترکیب و همچنین شاخص‌های حاصل از مصاحبه، موردبررسی قرار گرفته است. بر این اساس کدگذاری نهایی از این فرایند به‌صورت جدول زیر ارائه می‌شود. در این جدول کد مربوط به مصاحبه‌ها و منبع کدها نیز ارائه شده است.

جدول ۴. کدهای حاصل از مرحله مرور سیستماتیک ادبیات و مصاحبه با خبرگان جهت ارائه الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

سازه	ابعاد	مؤلفه	شاخص	منابع	کد
راهبردهای بهبود هویت دانش‌آموزان دوره اول متوسطه	حمایت	ایجاد محیطی امن و حمایتی:	ایجاد فضایی که دانش‌آموزان احساس امنیت و راحتی کنند تا خود را ابراز کنند و هویت خود را کاوش کنند.	(Septaria et al., 2024)	
			احترام به تنوع و تجربیات فردی هر دانش‌آموز.	مصاحبه	I1, I5
			تشویق به گفتگوی باز و صادقانه در مورد مسائل مربوط به هویت.	مصاحبه	I6, I12
			تشویق دانش‌آموزان به مشارکت در فعالیتهای مختلف، هم داخل و هم خارج از مدرسه، که به آن‌ها امکان می‌دهد علایق و استعدادهای خود را کشف کنند.	(Hashemian, 2024)	
			ارائه منابعی در مورد هویت، از جمله کتاب، وبسایت و سخنرانان مهمان.	(Far et al., 2012)	I1, I11
			حمایت از دانش‌آموزان در ایجاد ارتباط با بزرگسالان و همسالانی که می‌توانند الگو باشند یا تجربیات مشابهی داشته باشند.	(Shah, 2024)	
			ارائه فرصتهایی برای هویت‌یابی در جامعه	مصاحبه	I1, I2
			گنجاندن در برنامه درسی، مطالبی در مورد تاریخ، فرهنگ و هنر جامعه محلی، ملی و بین‌المللی.	مصاحبه	I1, I15
			استفاده از منابع آموزشی متنوع مانند کتاب، فیلم، موسیقی و سخنرانان مهمان برای تدریس فرهنگ	مصاحبه	I9, I2
			تشویق دانش‌آموزان تا فرهنگ خود را از طریق غذا، موسیقی، رقص و سایر اشکال بیان هنری به اشتراک بگذارند.	مصاحبه	I8, I10
توسعه مهارت	ترویج مهارت‌های اجتماعی و عاطفی	توسعه مهارت‌های	ترتیب دادن برنامه‌هایی برای ایجاد فرصتهای تعامل بین دانش‌آموزان از پیشینه‌های مختلف، مانند باشگاه‌های فرهنگی، گروه‌های گفتگو و پروژه‌های خدمات یادگیری.	مصاحبه	I1, I2
			مهارت‌هایی مانند خودآگاهی، تنظیم احساسات، ارتباط مؤثر و حل تعارض را آموزش دهید.	(Najafi et al., 2022; Shamseddini Lari et al., 2016)	
			فرصتهایی را برای دانش‌آموزان فراهم کنید تا مهارت‌های خود را در عمل تمرین کنند، مانند از طریق کار گروهی و حل مسئله مشارکتی.	مصاحبه	I8, I6
			فضایی را ایجاد کنید که در آن دانش‌آموزان بتوانند از یکدیگر یاد بگیرند و حمایت شوند.	(Khojasteh et al., 2021)	
			تمرکز بر نقاط قوت و دستاوردهای دانش‌آموزان.	مصاحبه	I2, I13

تقویت	ارائه بازخورد مثبت و تشویق دانش‌آموزان	مصاحبه	I۲
هویت‌های مثبت	تشویق تنوع و شمولیت در مدارس متوسطه و در بین دانش‌آموزان	مصاحبه	I۵
همکاری با جامعه پیرامون	صحبت با خانواده‌ها در مورد اهمیت هویت و نحوه حمایت از فرزندانشان	مصاحبه	I۱, I۲
	مشارکت جامعه در برنامه‌ها و ابتکاراتی که هویت سالم دانش‌آموزان را ترویج می‌کند.	مصاحبه	I۶, I۷
	احترام به هویت‌های مختلف، از جمله هویت‌های فرهنگی، مذهبی، جنسی و جنسیتی در جامعه	(Chen et al., 2023)	
	شرکت دادن دانش‌آموز در رویدادهای وابسته به هویت‌سازی	مصاحبه	I۱۴, I۳

درنهایت با تکیه بر بررسی‌های صورت گرفته، مدل نهایی پژوهش حاضر به صورت شکل زیر ارائه می‌شود:

شکل ۱. الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

اعتبارسنجی الگوی بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه چگونه است؟

برای تحلیل این سؤال به سنجش اعتبار بیرونی و درونی پرداخته شد. ابتدا اعتبار درونی با مؤلفه‌های بازبینی منطقی، بازخورد از متخصصان و تحلیل حساسیت و همچنین اعتبار بیرونی با مؤلفه‌های هدف، طراحی روش پژوهش، کنترل متغیرهای مزاحم و تطبیق از طریق نظرسنجی از خبرگان موردسنجش واقع شد. در ادامه این نیز شاخص‌های مدل اندازه‌گیری بررسی می‌شود. درنهایت آزمون توانایی پیش‌بینی الگو با استفاده از شاخص Q^2 در آزمون تحلیل عاملی تأییدی با نرم‌افزار PLS که توضیحات در جلوتر می‌آید بررسی و تأیید شد. شد بنابراین الگوی طراحی شده می‌تواند تغییرات در داده‌های واقعی را پیش‌بینی کند و بیان دارد که مدل طراحی شده در پیش‌بینی واقعیات و داده‌های جدید از دقت لازم برخوردار است.

اعتبار الگو به عنوان یک بخش کلیدی در پژوهش نه تنها بیانگر دقت و صحت نتایج الگوی طراحی شده است، بلکه بیانگر قابلیت کاربرد آن در محیط‌های واقعی نیز است؛ بنابراین در راستای طراحی الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه، اعتبار این الگو موردسنجش قرار گرفت. برای این منظور، پرسشنامه ۲۱ گویه‌ای با طیف ۵ درجه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد در میان ۳۰ خبره در حوزه پژوهش و در زمینه‌های مدیریت آموزشی و برنامه‌ریزی درسی مرتبط با موضوع توزیع شد. این پرسشنامه به سنجش اعتبار بیرونی الگوی طراحی شده می‌پردازد که در این پژوهش برای بررسی اعتبار

هر یک از مؤلفه‌ها، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج این آزمون به‌طور کلی نشان‌دهنده اعتبار بالای مؤلفه‌های مختلف الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه از منظر اعتبار درونی و بیرونی است. در جدول زیر، نتایج آماری حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به تفصیل آورده شده است.

جدول ۵. یافته‌های حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به‌منظور سنجش اعتبار الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

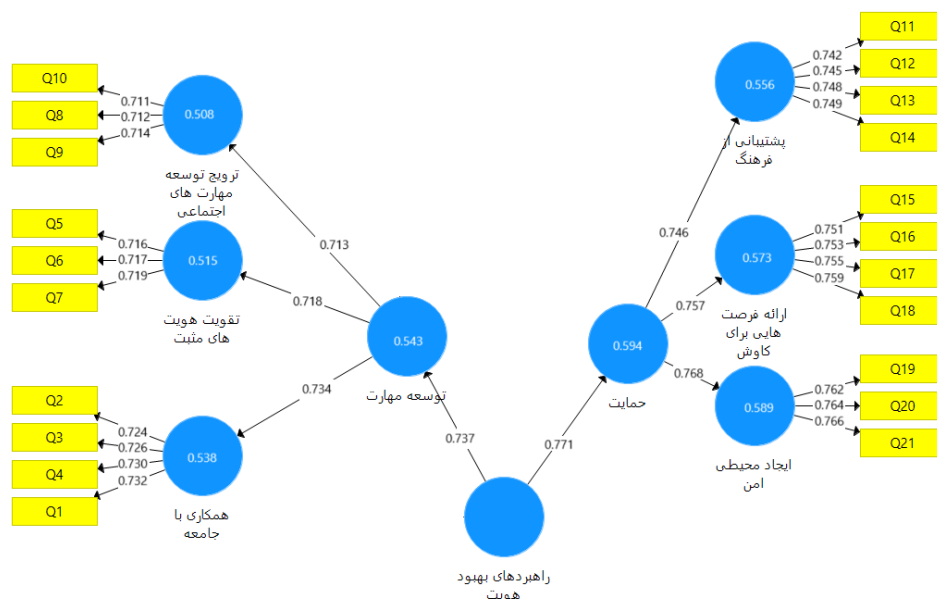
مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	t محاسبه‌شده	سطح معناداری	اختلاف میانگین	حد پایین	حد بالا
اعتبار بیرونی	۴.۱۸	۰.۶۵	۹.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۱۸	۳.۹۰	۴.۵۰
هدف	۴.۱۶	۰.۶۳	۸.۷۰	۰.۰۰۰	۱.۱۶	۳.۹۰	۴.۵۰
طراحی روش پژوهش	۴.۲۳	۰.۷۰	۹.۱۰	۰.۰۰۰	۱.۲۳	۳.۹۰	۴.۶۰
کنترل متغیرهای مزاحم	۴.۰۹	۰.۷۵	۸.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۹	۳.۸۰	۴.۴۰
تطبیق	۴.۰۲	۰.۸۰	۷.۵۰	۰.۰۰۰	۱.۰۵	۳.۷۰	۴.۴۰
اعتبار درونی	۴.۳۳	۰.۶۰	۹.۵۰	۰.۰۰۰	۱.۳۳	۴.۰۰	۴.۷۰
بازبینی منطقی	۴.۱۱	۰.۷۵	۸.۲۷	۰.۰۰۰	۱.۱۱	۳.۸۰	۴.۵۰
بازخورد متخصصان	۴.۲۷	۰.۶۰	۹.۲۰	۰.۰۰۰	۱.۲۷	۴.۰۰	۴.۶۰
تحلیل حساسیت	۴.۳۹	۰.۵۵	۹.۸۰	۰.۰۰۰	۱.۴۰	۴.۱۰	۴.۷۰

با توجه به جدول فوق می‌توان گفت، سطح معناداری برای اعتبار بیرونی و درونی و تمامی مؤلفه‌های هر یک از اعتبارهای بیرونی و درونی کمتر از ۰.۰۰۱ و همچنین میانگین‌های محاسبه‌شده در دامنه ۴.۰۲ تا ۴.۳۹ است که به‌وضوح نشان‌دهنده معناداری آماری یافته‌ها با ۹۹ درصد اطمینان می‌باشد و به این معناست که یافته‌های به‌دست‌آمده به‌طور تصادفی به دست نیامده و اعتبار بالای الگو را تأیید می‌کند؛ بنابراین می‌توان استنباط کرد، الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه دارای اعتبار قابل‌توجهی است و می‌تواند به‌عنوان یک الگوی مفید در راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه مورد استفاده قرار گیرد.

علاوه بر موارد فوق‌الذکر، بر اساس نظر خبرگان میزان اعتبار درونی الگوی طراحی‌شده با میانگین ۴.۳۳ و t محاسبه‌شده ۹.۵۰، بیشتر از اعتبار بیرونی است. همچنین در میان مؤلفه‌های اعتبار بیرونی طراحی روش پژوهش با میانگین ۴.۲۳ و t محاسبه‌شده ۹.۱۰، بیشترین میزان اعتبار را به خود اختصاص داده است و از طرف دیگر در میان مؤلفه‌های اعتبار درونی مؤلفه تحلیل حساسیت با میانگین ۴.۳۹ و t محاسبه‌شده ۹.۸، بیشترین میزان اعتبار را به خود اختصاص داده است.

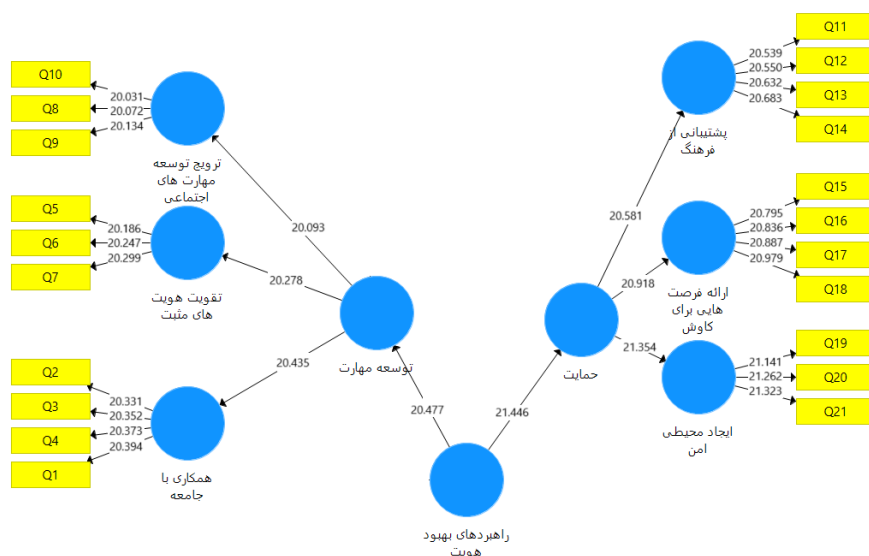
در این بخش علاوه بر نظرسنجی از خبرگان در خصوص سنجش اعتبار الگوی طراحی‌شده از نتایج تحلیل عاملی تأییدی (مدل اندازه‌گیری) نیز استفاده شد. در ادامه شاخص‌های برازش و همبستگی شاخص Q^2 برای بررسی اعتبار بیرونی الگو آورده شده است.

در مرحله بعد، جهت تأیید برازش مدل و همچنین بررسی روابط میان اجزای مدل، از مدل معادلات ساختاری مبتنی بر حداقل مربعات جزئی بهره گرفته شد. این بررسی جهت پاسخ به سؤالات زیر صورت گرفته است. نتایج این بررسی به شرح زیر است.

شکل ۲. اعتبار کمی الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه در حالت بار عاملی

همان‌طور که در شکل فوق ملاحظه می‌شود بار عاملی برای تمامی مؤلفه‌ها و شاخص‌ها بالاتر از ۰.۴ است که بیانگر قابل قبول بودن تبیین شاخص‌ها برای هر یک از مؤلفه‌ها و مؤلفه‌ها برای هر یک از ابعاد است.

شکل ۳. اعتبار کمی الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه در حالت معناداری ضرایب

همان‌طور که در شکل فوق قابل مشاهده است ضرایب معناداری تی برای هر یک از شاخص‌ها و مؤلفه‌ها بالاتر از ۲.۵۸ شده است و لذا با ۹۹ درصد اطمینان همه شاخص‌ها برای هر یک از مؤلفه‌ها و مؤلفه‌ها برای هر یک از ابعاد تأیید می‌شود و هیچ شاخص و مؤلفه‌ای نیاز به حذف شدن ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان دادند که راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شامل دو محور اصلی حمایت و توسعه مهارت‌ها هستند. در بعد حمایت، ایجاد محیطی امن و فراهم آوردن فرصت‌هایی برای کاوش هویت به‌عنوان عوامل کلیدی شناسایی شدند. محیط‌های امن و حمایتی به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهند که بدون ترس از قضاوت یا طرد شدن، به کشف و بیان هویت‌های مختلف خود بپردازند. این امر به‌ویژه در دوره نوجوانی که هویت به‌شدت در حال شکل‌گیری است، اهمیت دارد. فراهم کردن فضاهایی که در آن دانش‌آموزان بتوانند به بحث و تبادل نظر در مورد هویت‌های مختلف بپردازند، می‌تواند به افزایش درک و پذیرش هویت‌های متنوع در جامعه کمک کند و از این طریق، به تقویت هویت‌های مثبت منجر شود.

در بعد توسعه مهارت‌ها، ترویج مهارت‌های اجتماعی و عاطفی به‌عنوان راهبردی مؤثر برای بهبود هویت دانش‌آموزان شناسایی گردید. این مهارت‌ها شامل توانایی‌های ارتباطی، همدلی و همکاری هستند که به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا روابط مثبت و سازنده‌ای با دیگران برقرار کنند. تقویت هویت‌های مثبت در این زمینه به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا خود را به‌عنوان اعضای فعال و مؤثر جامعه ببینند. همکاری با جامعه پیرامون و مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی نیز می‌تواند به تقویت احساس تعلق و هویت اجتماعی آن‌ها کمک کند. به‌عنوان مثال، مشارکت در پروژه‌های اجتماعی و فرهنگی می‌تواند به دانش‌آموزان این احساس را بدهد که نقش مهمی در جامعه دارند و این امر می‌تواند به شکل‌گیری هویت مثبت و متعادل در آن‌ها منجر شود.

علاوه بر این، لازم به ذکر است که عوامل قانونی و اجتماعی نیز در بهبود هویت دانش‌آموزان نقش مهمی ایفا می‌کنند. سیاست‌های آموزشی که بر اساس نیازهای اجتماعی و فرهنگی طراحی شده‌اند، می‌توانند به ایجاد زیرساخت‌های لازم برای حمایت از هویت دانش‌آموزان کمک کنند. به‌عنوان مثال، برنامه‌های آموزشی که بر ترویج تنوع فرهنگی و اجتماعی تأکید دارند، می‌توانند به دانش‌آموزان این امکان را بدهند که هویت‌های مختلف را بشناسند و بپذیرند. این برنامه‌ها باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که نه تنها به تقویت هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان کمک کنند، بلکه زمینه‌های لازم برای توسعه هویت علمی و حرفه‌ای آن‌ها را نیز فراهم آورند. درنهایت، این رویکردهای حمایتی و توسعه‌ای می‌توانند به ایجاد جامعه‌ای سالم‌تر و متعادل‌تر منجر شوند که در آن هویت‌های مختلف به رسمیت شناخته شده و مورد احترام قرار گیرند.

برخی از پژوهش‌های پیشین با یافته‌های پژوهش حاضر همسو هستند و بر اهمیت حمایت، فعالیت‌های آموزشی و نقش معلمان در شکل‌گیری هویت تأکید دارند. پژوهش حاضر به بررسی هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه پرداخته و نشان داده است که راهبردهای ایجاد هویت شامل حمایت و توسعه مهارت‌ها است. پژوهش هونگ و پرز (۲۰۲۴) به ارتباط بین هویت و یادگیری در دانش‌آموزان و معلمان پرداخته و نشان می‌دهد که ارتقای هویت به عوامل مختلفی وابسته است (Hong & Perez, 2024). همسویی این پژوهش با یافته‌های پژوهش حاضر در تأکید بر اهمیت یادگیری و حمایت در ارتقای هویت دانش‌آموزان است. هر دو پژوهش بر نقش یادگیری در شکل‌گیری هویت تأکید دارند که نشان‌دهنده همسویی در اهمیت فرآیندهای یاددهی و یادگیری برای تقویت هویت است. پژوهش ییلاند و همکاران (۲۰۲۴) به نقش مدارس در شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان پس از خانواده پرداخته و بر اهمیت فعالیت‌های مدرسه در فرآیندهای یاددهی و یادگیری تأکید دارد (Yelland et al., 2024). این نتایج با یافته‌های پژوهش حاضر همسو هستند، زیرا هر دو به تأثیر حمایت‌های مدرسه و فعالیت‌های آموزشی در شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان اشاره دارند. پژوهش دو و کی (۲۰۲۳)، نشان می‌دهد که معلمان در هویت آینده دانش‌آموزان نقش مهمی دارند و بر ارتقای شایستگی‌های اجتماعی و عاطفی تأکید می‌کنند (Du & Qi, 2023). این نتایج با یافته‌های پژوهش حاضر همسو هستند، زیرا هر دو بر نقش معلمان و حمایت آن‌ها در شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان تأکید دارند.

الگوی حاضر به‌طور خاص به راهبردهای عملی برای بهبود هویت دانش‌آموزان می‌پردازد که شامل حمایت و توسعه مهارت‌ها است. این رویکرد عملی و کاربردی در مقایسه با بسیاری از الگوهای نظری دیگر که بیشتر بر توصیف ابعاد هویت تمرکز دارند، یک مزیت قابل توجه است و می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش و پرورش و تقویت هویت دانش‌آموزان منجر شود. به‌طور کلی، الگوی ارائه‌شده در این پژوهش با تأکید بر ابعاد مختلف هویت و تعاملات میان آن‌ها، نوآوری و کاربردپذیری خاصی دارد که می‌تواند به‌عنوان یک چارچوب مفهومی مؤثر در تحقیقات و برنامه‌ریزی‌های آموزشی در حوزه هویت دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد.

در پژوهش حاضر، اعتبار الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه با استفاده از دو مؤلفه اعتبار درونی و اعتبار بیرونی مورد بررسی قرار گرفت. اعتبار درونی به معنای صحت و دقت اندازه‌گیری‌های انجام‌شده در داخل مدل است و شامل مؤلفه‌های مختلفی از جمله بازبینی منطقی، بازخورد

از متخصصان و تحلیل حساسیت می‌باشد. در این راستا، بازبینی منطقی به ارزیابی ساختار و ارتباطات درون مدل می‌پردازد و اطمینان می‌دهد که فرضیات و روابط بین مؤلفه‌ها به‌درستی تعریف و تبیین شده‌اند. بازخورد از متخصصان نیز به تجزیه و تحلیل‌های کیفی و نظرات کارشناسان در زمینه اعتبار مفاهیم و ساختار مدل اشاره دارد که به افزایش دقت و اعتبار درونی مدل کمک می‌کند. تحلیل حساسیت نیز به بررسی تأثیر تغییرات در متغیرهای ورودی بر نتایج نهایی مدل می‌پردازد و نشان می‌دهد که آیا مدل به تغییرات حساس است یا خیر.

از سوی دیگر، اعتبار بیرونی به توانایی مدل در تعمیم نتایج به جمعیت‌های دیگر و شرایط مختلف اشاره دارد. در این پژوهش، اعتبار بیرونی با مؤلفه‌های هدف، طراحی روش پژوهش، کنترل متغیرهای مزاحم و تطبیق از طریق نظرسنجی از خبرگان موردسنجش قرار گرفت. این مؤلفه‌ها به‌وضوح نشان‌دهنده این هستند که مدل به‌گونه‌ای طراحی شده است که می‌تواند به شرایط واقعی و جمعیت‌های مختلف تعمیم یابد. به‌علاوه، نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی اعتبار هر یک از مؤلفه‌ها نشان‌دهنده سطح معناداری کمتر از ۰.۰۰۱ بود که به‌وضوح بیانگر اعتبار بالای مؤلفه‌های مختلف الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه است.

میانگین‌های محاسبه‌شده در دامنه ۴.۰۲ تا ۴.۳۹ نیز نشان‌دهنده این است که تمامی مؤلفه‌ها به‌طور معناداری در سطح بالایی از اعتبار قرار دارند. این نتایج با ۹۹ درصد اطمینان تأیید می‌کنند که یافته‌های به‌دست‌آمده به‌طور تصادفی حاصل نشده و اعتبار بالای الگو را تأیید می‌کند؛ بنابراین، می‌توان استنباط کرد که الگوی راهبردهای بهبود هویت در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه دارای اعتبار قابل‌توجهی است و می‌تواند به‌عنوان یک الگوی مفید در بهبود هویت در این گروه سنی مورد استفاده قرار گیرد. این اعتبار به پژوهشگران و معلمان این امکان را می‌دهد که با اطمینان بیشتری به بررسی هویت دانش‌آموزان بپردازند و از این الگو در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و حمایتی استفاده کنند. در نهایت، اعتبار بالای این الگو می‌تواند به‌عنوان یک مبنای علمی و عملی در تحقیقات آتی در زمینه هویت دانش‌آموزان و طراحی برنامه‌های آموزشی مؤثر به کار گرفته شود و به درک بهتر از ابعاد هویت در این گروه سنی کمک کند.

با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای کاربردی به تفکیک هر یک از ذینفعان ارائه می‌شود:

پیشنهادها زیر به سیاست‌گذاران ارائه می‌شود. اجرای این پیشنهادات می‌تواند به شکل‌گیری هویت‌های مثبت و متعادل در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه کمک کرده و به توسعه جامعه‌ای سالم و پویا منجر شود:

- ایجاد محیط‌های آموزشی امن: سیاست‌گذاران باید به طراحی و اجرای برنامه‌هایی بپردازند که محیط‌های آموزشی امن و حمایتی برای دانش‌آموزان فراهم کند تا آن‌ها بتوانند بدون ترس از قضاوت، به کشف و بیان هویت‌های مختلف خود بپردازند.
 - توسعه برنامه‌های آموزشی مبتنی بر هویت: برنامه‌های درسی باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که به تحلیل و بررسی ابعاد مختلف هویت (علمی، اجتماعی و فردی) پرداخته و دانش‌آموزان را در کاوش هویت‌های خود یاری کنند.
 - پشتیبانی از فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی: ایجاد و حمایت از برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی که دانش‌آموزان را به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی تشویق کند، می‌تواند به تقویت هویت اجتماعی و فرهنگی آن‌ها کمک کند.
 - توسعه برنامه‌های بین‌المللی و تبادل فرهنگی: ایجاد فرصت‌های تبادل فرهنگی و بین‌المللی برای دانش‌آموزان، به آن‌ها این امکان را می‌دهد که با فرهنگ‌ها و هویت‌های مختلف آشنا شوند و درک بهتری از هویت خود پیدا کنند.
- می‌توان چندین پیشنهاد کاربردی برای مجریان این الگو ارائه داد. با اجرای این پیشنهادات، می‌توان به بهبود هویت دانش‌آموزان دوره اول متوسطه و تقویت ابعاد مختلف آن کمک کرد:
- برنامه‌های آموزشی باید شامل فعالیت‌هایی باشند که به دانش‌آموزان این امکان را بدهند که هویت‌های مختلف خود را کشف کنند. این فعالیت‌ها می‌توانند شامل پروژه‌های گروهی، کارگاه‌های آموزشی و بحث‌های کلاسی باشند.

- معلمان باید به آموزش مهارت‌های اجتماعی و عاطفی در کلاس‌ها توجه کنند. این مهارت‌ها می‌توانند از طریق بازی‌های گروهی، فعالیت‌های تیمی و بحث‌های گروهی تقویت شوند.
- برنامه‌های آموزشی باید به تقویت هویت‌های مثبت در دانش‌آموزان بپردازند. این امر می‌تواند با معرفی الگوهای موفق و ارائه داستان‌های الهام‌بخش انجام شود که به دانش‌آموزان کمک کند تا خود را در قالب هویت‌های مثبت ببینند.
- مدیران باید کارگاه‌هایی برای والدین برگزار کنند تا آن‌ها را در زمینه اهمیت هویت و چگونگی حمایت از فرزندانشان در این زمینه آگاه کنند. این کارگاه‌ها می‌توانند به والدین کمک کنند تا نقش فعالی در تقویت هویت فرزندان خود ایفا کنند.

موازین اخلاقی

در این پژوهش ملاحظات اخلاقی رعایت شد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مطالعه با هم مشارکت فعال داشتند.

تعارض منافع

بین نویسندگان پژوهش حاضر هیچ تضاد منافی وجود نداشت.

Reference

- Akbari, A. (2020). Components of Iranian Islamic identity in the intellectual framework of the Supreme Leader. *National Studies*, 21(3), 63-45. <https://sid.ir/paper/374633/fa>
- Chen, S., Wei, B., & Zhang, H. (2023). Exploring high school students' disciplinary science identities and their differences. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 21(2), 377-394. <https://doi.org/10.1007/s10763-022-10257-7>
- Du, Y., & Qi, Z. (2023). Teacher-Student Relationship and Prospect Identity among Students: The Mediating Role of Social-Emotional Competence and Student Satisfaction. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3076579/v1>
- Farahaniyan, S. (2023). Familiarizing students with their identity in the process of education and learning. *Journal of Psychology and Educational Sciences*, 50, 403-385. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2031811/>
- Hashemian Far, S. A., Ismaili, R., Hashemi, S. Z., & Jalali, M. (2012). Conceptual analysis of national attachment. *Social Studies and Research*, 1(3), 205-179. <https://www.sid.ir/paper/242880/fa>
- Hong, J., & Perez, T. (2024). *Identity and learning: Student and teacher identity development*. In Handbook of Educational Psychology. <https://doi.org/10.1080/00461520.2023.2292713>
- Hosseini, S. M. S., & Noori, N. (2023). Components of Islamic social actions and comparison of identity styles based on them. *Islam and Social Studies*, 40, 68-36. http://jiss.isca.ac.ir/article_73873.html
- Khojasteh, F., Azareh, A., Hajiani, E., & Arabi Joonaghani, A. (2021). Investigating the challenges of national identity in the curriculum of the second cycle of secondary education in Iran. *Studies in Management and Leadership in Educational Organizations*, 1(2), 56-33. https://journals.iau.ir/article_683723.html
- Nadernejad, G., Fallahi, M. H., & Alizadeh, A. (2022). Examining and analyzing how identity is represented in the collection of Persian language teaching books; based on Van Leeuwen's theory (2008). *Political Sociology of Iran*, 27, 8452-8433. <https://civilica.com/doc/1552319/>
- Najafi, H., Maleki, H., Sobhani Nejad, M., & Misdah, A. (2022). The theological foundations of the religious identity curriculum. *Quarterly Journal of Research in Islamic Education and Training*. <https://civilica.com/doc/1552319/>
- Septaria, K., Fatharani, A., Dewanti, B. A., & Najawa, W. C. (2024). Designing Pirposal-learning based Module integrated with Socio-Scientific Issue to Enhance Students' Scientific Reasoning Skill. *Indonesian Journal of Mathematics and Natural Science Education*, 5(2), 122-134. <https://doi.org/10.35719/mass.v5i2.162>
- Shah, J. K. (2024). *Performing identity: The Pakistani migrant and the arts*. In Ethnicity, Religion, and Muslim Education in a Changing World. <https://doi.org/10.4324/9781003332237-12>
- Shamseddini Lari, V., Shamseddini Lari, H., Arabi Joonaghani, A., & Alinajad, M. (2016). *A review of national and religious identity based on curriculum dimensions* <https://civilica.com/doc/498454/>

Yelland, N., Bartholomaeus, C., Muspratt, S., Chan, A. K. W., Leung, V. W. M., Soo, L. M. J., & Lim, K. M. (2024). Belonging, student identity and school activity preferences: Views from Year 4 in the global cities of Hong Kong, Singapore and Melbourne. *Policy Futures in Education*, 22(1), 146-167. <https://doi.org/10.1177/14782103221136380>